

UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP
FACULTY OF LAW

STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL

YEAR 2018, ISSUE NUMBER 6

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

ISSN 2545-4021

**STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL**

ISSUE 6

VOLUME VI

YEAR 2018

**STUDENT'S SOCIAL SCIENCE JOURNAL
FACULTY OF LAW
UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP**

**Year 2018, Issue Number 6
ISSN 2545-4021**

Publisher:

prof. Jovan Ananiev, Ph.D

Editorial Board

prof. Blažo Boev, Ph.D
prof. Liljana Gudeva – Koleva, Ph.D
Risto Kostruranov, LL.M
prof. Jovan Ananiev, Ph.D
Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph.D

International Editorial Board

Ivan Ilic

Faculty of Law, University in Nis, Serbia

Agim Nuhii

Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia

Dunja Duić

Faculty of Law in Osijek, Croatia

Olga Koshevaliska

Assistant professor at the Faculty of Law
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Elena Maksimova

Teaching assistant at the Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Ana Nikodinovska Krstevska

Assistant professor at Faculty of Law,
Goce Delcev University in Shtip, Macedonia

Olga Sidenko

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Dimitar Apasiev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Andon Majhoshev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Darya Scheglova,

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Boryana Aleksandrova

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria;
Faculty of Law, Department for International Law and International Relations, Bulgaria

Giorgia Bevilacqua

National Research Council, Institute for Research on Innovation and Services for
Development, Italy

Nives Mazur Kumrić

Faculty of Law, University of Liège, Belgium

Editorial Staff

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Ass. Elena Maksimova, LL.M.

Elena Trajkovska, Student

Kire Ivanov, Student

Editor in chief

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Language editor

Vesna Ristova
(Macedonian language)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the Editorial office

University Goce Delcev – Stip
Faculty of Law
ul."Krstev Misirkov" 10-A PO.BOX 201
PO. Box 201, 2000 Stip
Republic of Macedonia

СОДРЖИНА

АНДОВ Дејан

Извршување заради наплата на парично побарување 3

ГЛИГОРОВА Магдалена

Однесувањето на гласачите во функција на креирањето на изборна стратегија
..... 13

ДОНЕВА Наташа

Боите на криминалот 35

ЃУРЃАЈ Никола

Хармонизација на албанското право со европското право во делот на заштита на малцинствата 47

ИВАНОВА Наташа

Убиство - поим, класификација и стапка на убиство во Република Македонија 2012 - 2017 година 57

КРСТЕВ Трајче

Европскиот економски и социјален комитет и неговата улога во донесувањето на одлуките во Европската Унија 63

МИТРЕВА Рената

Прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама 71

МЛАДЕНОВСКИ Александар

Вовед во лажни вести – дефинирање и категоризирање..... 87

ПАВЛОВСКИ Марјан

Слободното движење на работната сила – предизвик на законодавството на Европската Унија и на Република Македонија 93

ТАСЕВА Елена, ГЕОРГИЕВА Мартина

Правата на жената при склучување работен однос, со осврт на забраната за дискриминација при работа поради личен статус бременост 101

ЦИДРОВА-КРСТОВА Наталија

Собирање и изведување на доказите во кривична постапка 119

ПРИКРИВАЊЕ НА СТОКИ КОИ СЕ ПРЕДМЕТ НА КРИУМЧАРЕЊЕ И ЦАРИНСКА ИЗМАМА

Апстракт: Резимето се однесува на елементите кои го сочинуваат битието на кривичното дело прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама. Во самиот воведен дел на трудот теоретски се елаборира значењето на стопанскиот криминалитет и неговото општествено влијание, кој како поширок поим во себе опфаќа неколку кривични дела, меѓу кои и ова дело кое е предмет на анализа. Меѓутоа во текот на истражувањето се запознаваме со поврзаноста и зависноста на ова кривично дело со поединечните кривични дела од член 278 и 278-а од Кривичниот законик, односно кривичните дела Криумчарење и Царинска измама. Неминовно е, во целиот теоретски текст да се спомене и тоа дека ова дело е специјален облик на делото прикривање од чл. 261 од Кривичниот законик.

Еден труд не би бил целосен ако не ги согледаме практичните и статистички елементи на теоретските заклучоци. Токму затоа, се наведени и детално анализирани неколку примери од пракса, во поглед на објект на заштита, дејствие на извршување, објект на дејствие на извршување, извршител, субјективен елемент итн.

Сè со цел да се согледа квантитативната страна на ова кривично дело, употребувајќи ги публикациите и статистиките на Државен завод за статистика на Република Македонија, во трудот се издвоени табеларни податоци на бројката на ова дело во последните пет години.

Клучни зборови: *стопански криминалитет, анализи, примери, пракса, статистика.*

CONCEALING GOODS THAT ARE SUBJECT TO SMUGGLING AND CUSTOMS FRAUD

Abstract: The summary refers to the elements which are making the criminal act of concealing goods that are subject to smuggling and customs fraud. In the introductory part of the thesis, is elaborated the meaning of economic criminality and its social influence which, as a broader concept, covers several criminal acts, including this criminal act which is subject to analysis. However, during the research, we are familiarized with the connection and dependence of this crime with individual criminal acts under Articles 278 and 278-a of the Criminal Code, i.e. the criminal acts Smuggling and Customs Fraud. It is inevitable, in the entire theoretical text, to mention that this criminal act is a special form of the criminal act Concealment from Article 261 of the Criminal Code.

One paper would not be complete unless we see the practical and statistical elements of its theoretical conclusions. Therefore, several examples of the practice are analyzed in details regarding the object of protection, the act of execution, the object of the act of execution, the executor, the subjective element, and so on.

In order to perceive the quantitative side of this crime, using publications and statistics of the Statistical Office of the Republic of Macedonia, in the paper are mentioned crime figure on this act in the last five years.

Keywords: *economic criminality, analysis, examples, practice, statistics.*

Вовед

Вообичаено за економскиот криминалитет се вели дека е општествено – негативна криминална појава која се извршува од страна на лица кои поседуваат определен квантум на знаења од областа на економијата и платниот промет и кои на криминален начин со искористување на доверените овластувања и позиции се стекнуваат, пред сè со определени економски средства, нанесувајќи на тој начин штета на Буџетот на државата и граѓаните во целина. Како појава, економскиот криминалитет заема висока позиција во структурата на севкупниот криминалитет, истакнувајќи се преку својот обемен квантитет, структурата и динамиката, но и по огромните штети кои се предизвикуваат.¹

Интересно е тоа што за стопанскиот криминалитет може многу да се зборува и за истиот постои обемна литература, иако се појавува пред неколку децении. Сепак неминовно е да не се спомне значењето на истиот кога би зборувале и анализираше дело кое што спаѓа под капата на овој вид на криминалитет. Како што е и делото на прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама. Ова дело е определено во член 278-б од Кривичниот законик на Република Македонија, („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015). Самиот назив на ова кривично дело ги содржи во себе инкриминациите кои подетално се обработени во кривичното дело криумчарење и кривичното дело царинска измама. Имено, од самиот КЗ може да се забележи дека ова кривично дело не е содржински обемно, туку неговиот квантитет е во врска со претходните две кривични дела и дека секој облик на извршување кој е инкриминиран во тие дела ќе биде битие и на ова кривично дело. Но, не само тоа, туку и сè што важи за кривичното дело прикривање од член 261 од КЗ, ќе важи и за ова кривично дело затоа што го подразбира дејствието на извршување во неколку облици на прикривање и тоа: купување, продажба, растурање, примање подарок, криење, примање или прифаќање на чување или користење.

Во пракса, постојано и секојдневно се случува луѓето да прикриваат стоки кои ги увезуваат, односно извезуваат, да даваат лажни податоци на царинските службеници или да пренесуваат непријавена стока, сè со цел да се избегнат големите давачки кон државата. Постојаното остварување на овие настани доведува до рушење на царинскиот, но и економскиот систем на државата. Иако царинските службеници се во постојана обврска на вршење контрола, сепак се случува да бидат корумпирани, а причина за тоа се остварување на интересите на двете засегнати страни. Сето тоа доведува до статистика која на еден начин не ја покажува вистинската слика за ова кривично дело, затоа што сме сведоци на поголема бројка на прикривање на стоки кои се предмет на

¹ Нанев Л., Криминолошки обележја на македонскиот економски криминалитет низ податоците на органите на казниот прогон, Македонска ревизија за казнено право и криминологија бр.2/2008, 3.

кривичните дела криумчарење и царинска измама, а статистичките податоци ни покажуваат сосема друга бројка – изненадувачки минимална.

Општествено значење на стопанскиот криминалитет

Не е неопходно посебно да се потенцира какво е значењето на економијата и стопанството за секое општество (држава), во смисла на развојот, создавањето на општественото богатство, стандардот на животот на граѓаните, квалитетот на животот, социјалната заштита, безбедноста и сигурноста на сите и со тоа перспективата и иднината на општеството. Од суштественото значење на стопанството во општеството прилегува и големината на општествената опасност од девијантните, незаконити, противправни однесувања во таа област, преку сторување на деликти со кои се повредуваат индивидуалните и општествените правни добра на стопанскиот живот заради стекнување на нелегалните богатства на штета на другите. Големината и распространетоста на стопанскиот криминал е огледало на степенот на криминализацијата на општеството во оваа сфера, односно економскиот криминалитет е најдобар, најсилен индикатор за поставеноста, функционирањето и состојбите во стопанскиот и економскиот систем на тоа општество.²

Економскиот криминалитет претставува голем проблем во современиот свет и како особено чувствително прашање се елаборира на многубројни меѓународни стручни и политички собири и којшто е траен предизвик за сигурноста и стабилноста како на националните економии така и на меѓународно и глобално ниво. Основни обележја на економскиот криминалитет се: слабата воочливост, комплексноста, тешкотии во откривањето во процесирањето, благата казнена политика, законската непрецизност и проблеми коишто се јавуваат во статусот на деликвентите. За значењето на економскиот криминалитет може да се говори и спрема опфатот и тежината на последиците, односно предизвиканата штета пред сè финансиска и социјална, како и фактот што овој вид на криминалитет ги предизвикува и одредените процеси коишто во меѓусебното делување доведуваат до дестабилизација на општествените односи. Голем број на автори ја наведуваат поврзаноста на економскиот криминалитет со организираниот криминалитет и поради постоењето на ова комбинација овој појавен облик денеска се смета за еден од најтешките и најсериозните облици на криминалитет. Илустративно во оваа смисла е и извештајот кој што во рамките на CARPO проектот³ кој што има наслов „Известување за состојбата и за подрачјето за организираниот и економскиот криминалитет во Југоисточна Европа за 2006 година и во кој се наведува дека организираниот и економскиот криминалитет се непосредно меѓусебно поврзани заради стекнување на добивка и остварување на огромен и незаконит профит. Сериозни се законите за развојот на демократијата, владеење на законот и човековите права како и државната безбедност, стабилност и економски развој на земјите во Југоисточна Европа и пошироко.

Во извештајот за Република Македонија се наведува дека „слично како и во останатите земји во регионот економскиот криминалитет е специфична рефлексija на економскиот, општествениот и политичкиот развој на земјата“. Исто така, се наведува дека Република Македонија се движи многу бавно за разлика од останатите земји во регионот во погледот на воспоставување на политика и стратегија против

² Љ. Арнаудовски, „Криминологија“, 2-ри Август С – Штип, Скопје, 2007, 356.

³ Полициски CARDS проект на Советот на Европа: развој на активностите и зајакнување на полициската соработка.

организираниот и економскиот криминалитет, во донесувањето на сите потребни законски прописи, во делот на воспоставување и развој на откривачката позиција на органите на прогон, пресудување, централизирана криминолошка база на податоци, како и во делот на развојот на известувањето.⁴

Од аспект на сторителите на овој криминалитет, како „темна страна на бизнисот“ тоа се најчесто добро ситуирани, високообразовани, интелегентни луѓе, кои добро ги познаваат економските текови, прописите, можните малверзации, манипулации при стапувањето во деловни односи, функционирањето на системите на контрола и ревизија и софистицираните начини на избегнување на даноците, меѓутоа со ниски морални квалитети, егоисти и среброљубци. Притоа не треба да се занемари и можната криминализација на сопствениците на малите и средните претпријатија кои се често поттикнати од мотивите на брзо збогатување. Сторителите се поврзуваат со државните функционери, носители на важни одлуки за стопанството и економијата, барајќи можности за корупција на истите и преку тоа обезбедување на заштита за своите криминални активности, при што успешната пенетрација во државните структури доведува до катастрофални последици за државата, уривање на принципот на владеење на правото, кршење на човековите права и слободи, се запира и назадува развојот на демократијата во општеството. Можни се и влијанија на политичките партии преку финансирање на политичките изборни кампањи било да се работи за партии од власта или опозицијата. Доколку таквите влијанија наидат на плодна почва и криминалитетот успее да се вгнезди во институциите на власта доаѓа до спрега со органите на контролата и прогонот, што обезбедува ширење на криминалитетот и политизација на истиот, со можност криминалот да се прифати како „стил на живеење“, како и криминализација на политиката, која ќе го прифати криминалитетот како метод на остварување на политичките цели и политичката борба“.⁵

Стопанскиот криминалитет го сочинуваат сите казнени однесувања (сторувања и несторувања) со кои се напаѓа стопански однос (процеси и активности), кои настануваат или непосредно произлегуваат односно се вршат во рамките на некој стопански однос или и во врска со тие односи, од страна на субјектите на тие стопански односи, кои располагаат со овластувања спрема имотот на кој тие односи се засноваат, а на кои со однесување непосредно, му се нанесува штета на тој имот и се повредуваат или загрозуваат стопанските односи. Во теоријата во кривични дела од Кривичниот законик (во понатамошниот текст: КЗ) кои спаѓаат под стопански криминалитет се сметаат: кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството, кривични дела против службената положба и кривични дела против имотот.⁶

Во овој труд ќе обрнеме внимание на кривичното дело *прикривање стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама*, со што ќе биде елаборирано теоретското значење на ова кривично дело, заедно со неговите елементи, како и неговата врска односно разлика, со поединечните дела на царинска измама и криумчарење, а сето тоа низ призмата на практични примери.

⁴ Ibid, стр. 1-2.

⁵ Арнаудовски, Љупчо, „Криминализација на политиката и политизација на криминалот“, Безбедност, Скопје, бр.3/1997, 56.

⁶ Нанев Л, и Арнаудовски Љ., Криминолошки аспекти на стопанскиот криминалитет, Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2006, 147.

Врската меѓу кривичното дело прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама со кривичните дела криумчарење и царинска измама

Кривичното дело прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама е определено со член 278-б во КЗ. Неизбежно е да се спомене дека не е изводливо да го анализираме ова кривично дело, без да се спомене неговата поврзаност и зависност со кривичните дела од член 278 и 278-а. Имено, членот 278⁷ од КЗ се однесува на кривичното дело *криумчарење* и во став 1 е определено дека: „*Тој што се занимава со пренесување непријавени стоки или стоки различни од декларираниите или пријавените преку царинска линија, избегнувајќи ја царинската контрола, или тој што избегнувајќи ја царинската контрола ќе пренесе непријавена стока или стока различна од декларираната или пријавената од поголема вредност*⁸, ќе се казни со парична казна или со затвор до четири години.“⁹ Додека пак, првиот став од член 278-а¹⁰ гласи: „*Тој што со намера самиот или некој друг да избегне целосно или делумно плаќање на давачки и даноци кои се плаќаат при увоз или извоз на кој е обврзан со закон, на царинскиот орган му даде лажни податоци за стоки и други факти од влијание за пресметката за наплата или враќање на давачките и даноците, или не исполни обврска според закон што е од влијание на пресметката на давачките и даноците кои се уплаќаат при увоз или извоз или на друг начин го доведе во заблуда царинскиот орган, а*

⁷ (1) Тој што се занимава со пренесување непријавени стоки или стоки различни од декларираниите или пријавените преку царинска линија, избегнувајќи ја царинската контрола, или тој што избегнувајќи ја царинската контрола ќе пренесе непријавена или стока различна од декларираната или пријавената од поголема вредност, ќе се казни со парична казна или со затвор до четири години. (2) Ако стоката е од значителна вредност, сторителот ќе се казни со парична казна или со затвор од шест месеци до пет години. (3) Ако стоката е од големи размери, сторителот ќе се казни со парична казна и со затвор најмалку четири години. (4) Тој што организира банда, група или друго злосторничко здружение заради вршење на делото од став 1 или за растурање на нецаринети стоки или делото го изврши вооружен со огнено оружје или со употреба на сила или закана, ќе се казни со затвор од една до пет години. (5) Службеното лице кое го помага, овозможува или прикрива или не ќе го спречи вршењето на делата од ставовите 1 и 2, ќе се казни со затвор од една до десет години. (6) Обидот за делото од став 1 е казнив. (7) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна. (8) Стоките што се предмет на делото од ставовите 1 до 3 и средствата за нивното пренесување и растурање, ќе се одземат, а ако нивното одземање не е можно од сторителот, ќе се одземе друг имот што одговара на нивната вредност во времето на извршување на делото. (8) Средствата за пренесување и растурање на стоката, се одземаат и кога се во сопственост на трето лице, кое знаело или било должно и можело да знае дека ќе бидат употребени за пренесување или растурање. Средствата ќе се одземат секогаш ако се специјално конструирани, адаптирани, изменети или прилагодени на кој било начин, со цел криење на стоки.

⁸ Под поголема имотна корист, вредност или штета, се подразбира корист, вредност или штета што одговара на износот на пет просечни месечни плати во Републиката во времето на извршувањето на делото. (КЗ, чл.122 ст.34)

⁹ КЗ, Глава 25: Кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството, член 278 ст.1.

¹⁰ (1) Тој што со намера самиот или некој друг да избегне целосно или делумно плаќање на давачки и даноци кои се плаќаат при увоз или извоз на кој е обврзан со закон, на царинскиот орган му даде лажни податоци за стоки и други факти од влијание за пресметката за наплата или враќање на давачките и даноците, или не исполни обврска според закон што е од влијание на пресметката на давачките и даноците кои се плаќаат при увоз или извоз или на друг начин го доведе во заблуда царинскиот орган, а износот на давачките и даноците кои се плаќаат при увоз или извоз е од поголема вредност, ќе се казни со затвор од шест месеци до три години и со парична казна. (2) Ако износот на давачките и даноците кои се плаќаат при увоз или извоз е од значителна вредност сторителот ќе се казни со затвор од една до десет години. (3) Ако износот на давачките и даноците е од големи размери, сторителот ќе се казни со затвор најмалку четири години и со парична казна. (4) Обидот за делото од став (1) е казнив. (5) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

*износот на давачките и даноците кои се плаќаат при увоз или извоз е од поголема вредност, ќе се казни со затвор од шест месеци до три години и со парична казна.*¹¹

Објект на заштита кај двете дела е царинскиот систем, зад кој стои јавниот интерес со наплата на царините да се алиментираат општите потреби.

Дејствие на извршување кај делото *криумчарење* има два облика. Првиот го има занимавањето со криумчарење, без оглед на вредноста на стоките. Се работи за повеќепати повторувани дејствија на пренесување стоки преку царинска линија со избегнување на царинската контрола. Дејствие на извршување на вториот облик е пренесување со избегнување царинска контрола на непријавена или на стока различна од декларираната или пријавената од поголема вредност. Додека пак, дејствие на извршување кај делото *царинска измама* е доведување во заблуда на царинскиот орган со давање лажни податоци за стоки и други факти од влијание за пресметката за наплата или за враќање на давачките и даноците, или со неисполнување обврска според закон што е од влијание на пресметката на увозните или извозните давачки и даноци.

Квалифицирани облици кај делото *криумчарење* предвидени се неколку, и тоа: во зависност од вредноста на криумчарената стока (од значителна вредност и од големи размери) и во зависност од начинот на извршување (организирање мрежа на препродавачи или посредници за растурање на нецаринети стоки¹² или со извршување на делото од ст.1 со огнено оружје или со употреба на сила или закана). Додека пак, кај делото *царинска измама*, потешок облик постои ако вредноста на затаените давачки и даноци е значителна, инаку за постоење на самото основно дело е потребно истите да се од поголема вредност.

Објект на дејствие кај делото *криумчарење* се непријавени стоки или стоки различни од декларираните или пријавените. А, кај делото *царинска измама* се давачките и даноците за чиешто плаќање при увоз или извоз сторителот е обврзан со закон.

И кај двете дела постои инкриминација во поглед на сторување на дејствието на извршување од правно лице или доколку постои обид за истото. Со таа разлика што, кај криумчарењето е предвидена казна и за службеното лице кое ќе го овозможи основното битие на делото¹³, а покрај тоа се предвидува и задолжително одземање на стоките и средствата кои биле предмет на ова дело.¹⁴

¹¹ КЗ, Глава 25: Кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството, член 278-а ст. 1.

¹² лицата што ја растураат стоката не мора да се припадници на здружението што ја криумчари.

¹³ Член 278 став 5: Службеното лице кое го помага, овозможува или прикрива или не ќе го спречи вршењето на делата од ставовите 1 и 2, ќе се казни со затвор од една до десет години.

¹⁴ Член 278 став 8 и 9: (8) Стоките што се предмет на делото од ставовите 1 до 3 и средствата за нивното пренесување и растурање, ќе се одземат, а ако нивното одземање не е можно од сторителот, ќе се одземе друг имот што одговара на нивната вредност во времето на извршување на делото. (9) Средствата за пренесување и растурање на стоката, се одземаат и кога се во сопственост на трето лице, кое знаело или било должно и можело да знае дека ќе бидат употребени за пренесување или растурање. Средствата ќе се одземат секогаш ако се специјално конструирани, адаптирани, изменети или прилагодени на кој било начин, со цел криење на стоки.

Прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама

Ова кривично дело е определено со член 278-б од Кривичниот законик. Како што веќе претходно видовме, истото е во непосредна зависност со делата од член 278 и 278-а. Истото гласи:

„(1) Тој што купува, продава, растура, прима подарок, крие, прима на чување, користи или прифаќа на чување стоки со поголема вредност по било која основа и за кои знае или бил должен да знае дека се предмет на делото од член 278 и член 278-а, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(2) Обидот за делото од став 1 е казнив.

(3) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.“

Во оваа одредба е предвидено специјално дело на прикривање (чл.261).¹⁵

Објект на дејствие на извршување: се работи за стоки од поголема вредност, прибавени со делата криумчарење (чл.278) и царинска измама (чл.278-а).

За суштината на прикривањето, постојат различни сфаќања поларизирани околу објективниот и субјективниот пристап. Според првото, основата на оваа инкриминација се бара во задржувањето и продолжувањето на противправната состојба создадена со претходното дело: треба да се казни натамошното влошување и отежнување на создадената противправна состојба со натамошно протурање на предметот на казненото дело. Во рамките на субјективниот пристап постојат различни становишта: според т.н. теорија на соучесништво, прикривањето е дополнително соучесништво во делото; тука е и мнението според кое суштината на прикривањето е во искористувањето туѓо дело, користење на ситуацијата создадена со претходното дело за свои сопствени цели; извршителот на претходното дело и извршителот на прикривањето се дополнуваат со своите дејствија, иако постапуваат независно еден од друг со свои сопствени интереси.

По својата природа, прикривањето е облик на „соучесништво по довршување на делото“: тоа се состои во стварно поддржување, прикривање на предметите до кои дошол сторителот на едно претходно дело. Од соучесништвото, во потесна казненоправна смисла, се разликува по тоа што се презема по довршување на делото. Од друга страна, делото се врши не во интерес на извршителот на претходното дело, туку во интерес или во корист на сторителот на ова дело. На тој начин тоа објективно се надоврзува на претходното дело и претставува проширување и продолжување на повредата на туѓиот имот.¹⁶

¹⁵ (1) Тој што ќе купи, ќе прими во залог или иа друг начин ќе прибави, прикрие или протури предмет или имот за кој знае дека е прибавен со кривично дело или она што е добиено за него со продажба или со замена, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години. (2) Тој што ќе го стори делото од став 1, а можел да знае дека предметот или имотот е прибавен со кривично дело, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година. (3) Ако вредноста на предметот од став 1 или став 2 е значителна или предметот или имотот е добро под привремена заштита или културно наследство, или уред или друг предмет или имот од посебно значење за сигурноста на луѓето и имотот и сигурноста на јавниот сообраќај или објект на јавни инсталации, сторителот ќе се казни со затвор од три до осум години. (4) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна. (5) Предметите од овој член се одземаат.

¹⁶ Камбовски В., Коментар на кривичниот законик на РМ, Матица, 2016, стр. 969.

Поради опасноста на започнување со извршување на делото, предвидено е и посебно казнување на обидот (ст.2).

Правно лице (ст.3) одговара под општите законски услови. (чл.28-а).

Примери од пракса

(1) „До Основното јавно обвинителство Куманово е поднесена кривична пријава против едно домашно правно лице и против две физички лица, државјани на Република Македонија, за сторени кривични дела „Прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“. На 23 август 2017 година при вршење на контрола во Куманово, инспекторите од Одделението за оперативни работи сопреле патничко моторно возило со македонски регистарски ознаки. При контрола на возилото, царинските службеници пронашле 5 парчиња синтисајзери марка “KORG Pa4X PROFESSIONAL ARRANGER“ со вкупна вредност од 584.250 денари, за кои пријавените не поседувале соодветна царинска документација со која можат да докажат дека за истите се платени царинските давачки во Република Македонија. По прибирање на сите релевантни докази е утврдено дека пријавените поседувале стока од поголема вредност - во износ од 584.250 денари, иако знаеле дека истата била предмет на криумчарење.“¹⁷

➤ Дејствие на извршување во наведениот пример е прикривање на 5 парчиња синтисајзери кои ја достигнуваат бараната законска вредност – поголема (која одговара на најмалку 5 просечни плати во Р.М. според член 122 став 35 од КЗ) а во случајов, 584.250 денари. Додека пак, објект на дејствието на извршување се петте синтисајзери со марка “KORG Pa4X PROFESSIONAL ARRANGER“. Во случајов е карактеристично и остварување на став 3 од член 278-б, односно, не само што ќе одговараат двете физички лица, туку ќе одговара и правното лице според законските услови. Инаку е исполнет и субјективниот елемент на постоење умисла, то ест, свест за тоа дека станува збор за синтисајзери за кои биле платени царинските давачки.

(2) „СВР Скопје - Единицата за економски и компјутерски криминал поднесе кривична пријава против Е.А. (50) од Скопје, поради постоење основано сомнение дека на 09.06.2016 година извршил кривично дело „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“, предвидено и казниво по член 278-б од КЗ на РМ.Имено, пријавениот, откако претходно на засега неутврден начин и од засега непознато лице набавил поголема количина на разновидна трговска стока: текстилна роба (1566 парчиња блузи, 594 парчиња свечени фустани), потоа 1373 метри завеси за дом, 3250 најлон вреќи, автоделови (ламели за возила, куќиште за филтер, АГР вентили, Бош филтери, Гаф пакинг, поклопец за филтер, сидат вентили, термостати, свеќици, водни пумпи, федери за амортизери, алуминиумски грани, пластични црева, гумени навои, дихтунзи, управувачки осовини, зглобови за ПМВ, јабучици, лагери, ребрасти каиши со затегачи), како и 3660 литри моторно масло и друго - стока за која не поседувал соодветна документација и која била предмет на кривично дело „криумчарење“ истата ја натоварил во товарно моторно возило со намера дел да ја пласира на македонскиот

¹⁷ Види повеќе: <http://www.customs.gov.mk/index.php/mk/informacii-mk/vesti-mk/1407-1292017> (Пристапено на 10 јануари 2018).

пазар, а дел да биде пренесена преку гранична линија. На почетокот на месецот (09.06.) околу 18,00 часот на локалниот пат с. Побожје - с. Бродец во насока кон с. Танушевци, товарното моторно возило кое било управувано од пријавениот, при извршување на редовни контроли било сопрено од страна на полициски службеници од РЦ за ГР Север-ОГРМ по што истиот бил приведен и предаден во ПС ОН Гази Баба, каде при извршена контрола и преглед на внатрешноста и багажниот простор на возилото била пронајдена предметната трговската стока која заедно со возилото се одземени, а со пријавениот бил извршен разговор. Од страна на увидна екипа од СВР Скопје било извршено фотодокументирање на возилото како и на пронајдената количина на трговска стока. Во врска со кривично правниот настан од страна на службени лица од Државниот пазарен инспекторат - Скопје во ПС ОН Гази Баба, бил извршен инспекциски надзор по што бил изготвен и записник. Инаку во минатото против Е.А. поднесени се и други кривични пријави кско што се: „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“, „повреда на права од индустриска сопственост и неовластена употреба на туѓа фирма“, „криумчарење“, „лажно пријавување на кривично дело“ и „недозволена трговија“.¹⁸

➤ Извршител на делото е лице со иницијали Е.А. на 50 годишна возраст од Скопје. Дејствие на извршување во наведениот пример е набавка или купување на разновидна трговска стока (текстил и автоделови) и со намера за понатамошна продажба. Објект на дејствието на извршување се: текстилна роба (1566 парчиња блузи, 594 парчиња свечени фустани), потоа 1373 метри завеси за дом, 3250 најлон вреќи, автоделови (ламели за возила, куќиште за филтер, АГР вентили, Бош филтери, Гаф пакинг, поклопец за филтер, сидат вентили, термостати, свеќици, водни пумпи, федери за амортизери, алуминиумски грани, пластични црева, гумени навои, дихтунзи, управувачки осовини, зглобови за ПМВ, јабучици, лагери, ребрасти каиши со затегачи), како и 3660 литри моторно масло и друго. Од големата бројка може да се заклучи дека ја исполнува законската предиспозиција во членот 278-б на КЗ – да станува збор за стоки од поголема вредност. Ваквата бројка би можела да ги исполнува и условите за стоки од значителна вредност, но законското битие на ова кривично дело не предвидува инкриминација за таа вредност, т.е. не предвидува квалифициран облик на делото. И овде е исполнет субјективниот елемент на умисла и свест за непријавените стоки, уште повеќе што сторителот имал намера и за понатамошно продолжување во вршење на делото – за понатамошна продажба.

(3) „Р.Б. (28) се товари за кривичните дела „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“, „повреда на право од индустриска сопственост и неовластена употреба на туѓа фирма“, „недозволено пренесување на акцизно добро односно стока или користење на акцизна дозвола или одобрение“ и „недозволено тргување со меѓупроизводи, етил алкохол и тутунски добра, односно стоки“ (чл. 60) од Законот за акцизи, а Б.А.(25) за сторено кривично дело „соизвршителство“ во врска четирите горенаведени кривични дела. Од страна на судија на предходна постапка на првопријавениот му е одредена мерка притвор во траење од 8 дена, додека на второпријавениот му се одредени мерки на

¹⁸ Види повеќе: <http://www.mvr.gov.mk/vest/2200> (Пристапено на 10 јануари 2018).

претпазливост забрана за напуштање на град Скопје и еднаш неделно јавување во Основен суд Скопје. Пријавените, откако претходно на точно неутврден начин и од непознато лице, во текот на септември годинава набавиле разновидни трговски стоки (текстилна стока, кожна галантерија, автоделови, кафе, сијалици, режан тутун) од поголема вредност во вкупен износ од 4.627.080 денари за кои знаеле дека се предмет на „криумчарење“, без да поседуваат соодветна документација за потеклото на стоките, со намера да ги превезат и продадат на 17-ти овој месец ги натовариле во товарномоторно возило при што првопријавениот во својство на возач и второпријавениот во својство на совозач се упатиле кон град Скопје. При тоа, во село Кучевиште возилото било сопрено од страна на полициски службеници кои откако констатирале дека пријавените не поседувале соодветна документација, биле приведени во полициска станица каде била извршена контрола и преглед на возилото и биле одземени. На тој начин, пријавените пуштиле во акцизно правен слободен промет на акцизната територија на Р. Македонија тутунски добра кои подлежат на акциза и тоа тутун за пушење без контролни марки во форма на фино сецкан тутун во количина од 600 килограми, наменет за да се продаде за виткање цигари, за кои тутунски добра избегнале и не платиле акциза во вкупен износ од 810.000 денари, со кој износ се стекнале со противправна имотна корист, а од друга страна за истиот износ го оштетиле буџетот на Р. Македонија. Воедно, пуштиле во промет сијалици марка „Искра“ наводно произведени во Р. Украина како оригинални со што извршиле повреда на туѓа заштитена марка и нанеле штета на носителот на трговска марка „Искра“ од Украина и носителот на нејзиното право во Р. Македонија - правно лице од Скопје. Инаку, во претходниот период пријавените лица не се кривично пријавувани.¹⁹

- Извршители на делото се две физички лица, Р.Б. на 28 години и лицето Б.А. на 25 годишна возраст. Дејствие на извршување во овој случај е набавка на разновидни трговски стоки со намера за понатамошна продажба, но и веќе остварена продажба, односно пуштање во промет на непријавената стока. Објект на дејствието на извршување се разновидни трговски стоки (текстилна стока, кожна галантерија, автоделови, кафе, сијалици, режан тутун). Постои остварување на субјективниот елемент, т.е. на умисла и свест за тоа дека станува збор за стоки кои се предмет на кривично дело – за кое говори непостоењето на соодветната документација. И во овој случај сметам дека високата цифра од 4.627.080 денари треба да подлежи на квалифициран облик на ова дело, односно треба да се квалификува како стоки од значителна вредност, со што правната квалификација би била остварување на член 278-б во врска со член 278 став 2 в.в ст. 1.

- (4) СВР Куманово поднесе кривична пријава против С.В.(42) од с. Алгуња за сторено кривично дело „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“. Пријавениот со цел да се стекне со противправна имотна корист во неговиот дом, чувал текстилна стока (700 парчиња кошули и 3.270 парчиња маици), иако знаел дека стоката потекнува од кривично дело „криумчарење“ за

¹⁹ Види повеќе: <http://sitetel.com.mk/krivichni-prijava-za-dvajca-skopjani-za-kriumcharenje> (преземено на 10 јануари 2018).

која биле избегнати давачките во износ од 720.672 денари, на штета на Буџетот на РМ. При претрес во неговиот дом, текстилната стока е пронајдена и одземена.²⁰

- Извршител на дејствието е лице со иницијали С.В. на 42 години од с. Алгуња, Куманово. Дејствие на извршување во наведениов пример е чување текстилна стока, која претходно сторителот ја набавил со кривично дело „криумчарење“. Објект на извршување е текстилна стока односно 700 парчиња кошули и 3.270 маици. Субјективниот елемент постои: лицето С.В. знаело дека стоката која ја чува и прикрива потекнува од кривичното дело криумчарење, т.е. бил свесен дека не ги платил давачките кон државата при увоз на стоката. Исполнет е и објективниот елемент, а тоа е повисоката вредност на стоката која во овој случај изнесувала 720.672 денари.
- (5) СВР Куманово поднесе кривична пријава против А.Н. од Скопје и правното лице ДПТУ „X“ ДООЕЛ Скопје, поради постоење основано сомнение за сторено кривично дело „повреда на права од индустриска сопственост и неовластена употреба на туѓа фирма“ и „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“. Имено, пријавениот со намера за себе да прибави противправна имотна корист, а да ги оштети „ADIDAS“ и „NIKE“ како носители на право на заштитени трговски марки и индустриски дизајн, измамил купувачи и пуштил во промет, односно понудил на продажба гардероба означена со лого „ADIDAS“ и „NIKE“, произведена од непознато лице и набавена на непознат начин, а на 30.04.2016 г., во 18,30 часот, со товарно возило марка Мерцедес сопственост на ДПТУ „Y“-ДООЕЛ Скопје управувано од пријавениот превезувал текстилна стока со потекло од Р. Турција без да поседува соодветна документација за потеклото на истата.²¹
- Извршител на ова дело е лице со иницијали А.Н. од Скопје и правно лице ДПТУ „X“ ДООЕЛ Скопје. Дејствие на извршување во овој пример е превезување на текстилна стока за која немало соодветна документација, со товарно возило марка Мерцедес. Објект на дејствието на извршување е текстилна стока со потекло од Р. Турција. Исто така, исполнет е субјективниот елемент на постоење свест и умисла дека станува збор за стока за која не постои соодветна документација. Во наведениов пример може да се товари за одговорност не само правното лице ДПТУ „X“ ДООЕЛ Скопје, туку и ДПТУ „Y“-ДООЕЛ, во чија сопственост било возилото, а кој бил должен или можел да знае за целта за која обвинетото физичко лице ќе го употреби возилото. Притоа, ќе биде остварено битието на делото ако вредноста на текстилната стока претставува поголема вредност, а тоа може да се претпостави со претходно извршуваниите дела од страна на извршителот, односно продажба на таква стока со измама и повреда на правата од индустриска сопственост.

20

Види

повеќе:

<http://62.162.77.57/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=10777&mid=1149&tabId=209&tabindex=0>

(пристапено на 10 јануари 2018).

²¹ Види повеќе: <http://www.ohridsky.com/2017/%D0%BC%D0%B2%D1%80-%D0%BD%D0%B0-%D1%80-%D0%BC-%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D1%82%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD-2/> (пристапено на 10 јануари 2018).

(6) Секторот за внатрешни работи – Струмица, до Основното јавно обвинителство поднесе четири кривични пријави против осум лица поради постоење основано сомнение дека И.Г. (27), С.Г. (23), С.С. (24) и Г.К.(19) од Струмица и Л.А. (25) од Скопје сториле кривични дела „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама“ и „повреда на авторско право и сродни права“, а Т.Б. (18), Ј.Д. (21) и И.Ј. (27), сите од Струмица поради сомнение дека исто така сториле кривично дело „повреда на авторско право и сродни права“. Во текот на 2014 година и почетокот на 2015 година пријавените преку изработени страни на социјалната мрежа „Фејсбук“ вршеле продажба на спортска опрема, патики и тренерки од брендovите „Адидас“, „Најк“, „Валентино“, „Армани Цинс“, „Илевен“, „Ла Коста“ и „Пума“ која спортска опрема била неоригинална. Освен на спортската опрема вршеле и продажба на неоригинални парфемии од брендovите „Пако Рабан“, „Каролина Херера“, „Армани“, „Долче и Габана“ и „Булгари“ на тој начин што заинтересираните лица за купување измамени дека опремата и парфемите се оригинални, преку пораки на страниците на „Фејсбук“, ги оставале нивните лични податоци и големинскиот број на патики или тренерки, како и податоци за парфемот кој сакаат да го купат. Потоа пријавените преку курири за достава на поштенски пратки ги доставувале бараните производи до домовите на купувачите на подрачјето на државата. Од страна на полициските службеници од СВР Струмица по претходно добиени наредби од Судија на претходна постапка бил извршен претрес во домовите и помошни простории на пријавените лица при што биле пронајдени и со Потврда за привремено одземени предмети, одземени се поголема количина спортска опрема и парфемии, компјутери, мобилни телефони, пари, картонска амбалажа од обувки како и документација од испраќани пратки.²²

- Овој пример е сличен на претходниот. Ова кривично дело е остварено во соизвршителство, со што извршители се неколку физички лица, конкретно за кривичното дело кое е тема на наша анализа, во овој случај е сторено од пет лица со иницијали: И.Г. (27), С.Г. (23), С.С. (24) и Г.К.(19) од Струмица и Л.А. (25) од Скопје. Дејствие на извршување продажба и достава на неоригинална спортска опрема, патики, тренерки и парфемии. Објект на дејствието на извршување се: неоригинална спортска опрема, патики и тренерки од брендovите „Адидас“, „Најк“, „Валентино“, „Армани Цинс“, „Илевен“, „Ла Коста“ и „Пума“, како и неоригинални парфемии од брендovите „Пако Рабан“, „Каролина Херера“, „Армани“, „Долче и Габана“ и „Булгари“. Со оглед на пронајдената документација од испраќани пратки и пронајдената *поголема* количина на наведените предмети при извршениот претрес во домовите и помошните простории на овие лица, може да се заклучи дека станува збор за стока од поголема вредност која е неопходен елемент за остварување на битието на ова дело. Притоа кај наведените извршители е остварен и субјективниот елемент на умисла и свест за продажба на стока која е прибавена со криумчарење и царинска измама, како и објективниот елемент кој е определен со соизвршителството.

²² Види повеќе: <http://strumicadenes.mk/strumicani-prodavale-falsifikuvana-stoka-preku-fejsbuk/> (пристапено на 10 јануари 2018).

Статистички податоци

Во рамките на овој труд се дадени две табели во поглед на пријавени и обвинети полнолетни лица **само** за кривичното дело **прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама** и тоа за периодот од 2013 до 2016 година благодарение на публикациите од Државниот завод за статистика на РМ.

Табела 1: Пријавени полнолетни лица според кривичното дело, видот на одлука и полот

		Познати сторители							
		Вкупно	Вкупно познати сторители	жени	Вид на одлука				
Отфрлена пријава	Прекинатата истрага				Запрена истрага	Поднесен обвинителен предлог			
2013	4	4	-	1	-	-	3	-	
2014	-	-	-	-	-	-	-	-	
2015	4	4	1	2	-	-	2	-	
2016	2	2	-	-	-	-	2	-	

Табела 2: Обвинети полнолетни лица според кривичното дело, видот на одлука и полот

	Вкупно			Не се прогласени за виновни			
	Обвинети	Жени	Прогласени за виновни	Запрена постапка	Ослободени од обвинение	Обвинението е одбиено	Мерки за безбедност
2013	3	-	3	-	-	-	-
2014	5	1	5	-	-	-	-
2015	-	-	-	-	-	-	-
2016	-	-	-	-	-	-	-

Од податоциве, јасно може да се забележи дека вкупната бројка на пријавени, односно осудени лица за ова дело не е многу голема, така што за 2013тата имало само четворица пријавени и тројца обвинети. Воопшто нема податоци за пријавени лица во 2014та, што укажува на доза недоследност во работењето на заводот за статистика, затоа што имаме податоци на обвинети полнолетни лица од 2014та (вкупно 5) а не постојат

податоци за нивна пријава. Аналогно на тоа, и при анализа на податоците од 2015 и 2016 имаме вкупна бројка од 4, односно 2 пријавени, а нема податоци за нивно обвинување, коешто сепак би можело да е резултат на бавноста на правосудните органи, а можеби и овде причина претставува недоследната работа на органот за водење статистики.

ЗАКЛУЧОК

Од она што е произнесено може да се дојде до неколку заклучоци. Прво и основно дека кривичното дело Прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама спаѓа во дела на стопански криминалитет, за кој пак може да се заклучи дека го има во големи размери во нашата држава, но се карактеризира со една т.н. темна бројка на сокриени дела, кои ја замаглуваат вистинската слика за овој криминал. Исто како што тоа го прави и ова кривично дело. Прикривањето кое претставува еден вид продолжување на извршување на претходните дела – криумчарење и царинска измама, го има во повеќе облици во државата, а тоа се гледа од самите примери кои беа наведени во овој труд. Имено се поставува прашањето за тоа колку се инкриминираат овие дејствија во пракса, и дали службениците си ја вршат својата работа одговорно и непристрасно или пак се е сведено на остварување на сопствени интереси и на поткуп? Или пак, дали Државниот завод за статистика не ја остварува својата работа во целост? Затоа што она што ни го покажува праксата во паралела со она што ни го покажуваат статистичките податоци, е сосема различно. И трето прашање кое би произлегло како резултат на оваа проблематика е, колку е Република Македонија способна да се справи со овие кривични дела и дали нејзината способност е пропорционална со онаа на соседните земји, затоа што сепак станува збор за извршување на кривични дела кои се во зависност и од функционалноста на правниот систем на државите со кои граничине?

Сметам дека одговорот на овие прашања лежи во една подлабока трансформација на правниот систем, односно, потребно е време за да правниот систем зацврсти во поглед на овие кривични дела кои и те како е тешко да бидат откриени, не само за држава како нашата, која сè уште се бори за издигнување на политички и правен план, туку е тешко да бидат откриени и на европско тло. Сепак, сметам дека ние имаме добри правни прописи, но лоша примена на истите. Ако се подобри начинот на почитување на законите, така ќе се избори државата против застапеноста на прикривање на она што е прибавено со криумчарење и царинска измама. И не само тоа, туку и доколку државата ги прилагоди своите такси и давачки во сооднос со приходите на просечен субјект, така и ќе се намалат стапките на извршување на овие дела, кои пред сè се состојат од лошата материјална состојба на граѓаните и искористување на секоја можност да се избегнат давачките.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

- Алексоски С., Криминологија, Скопје, 2009.
Апостолоски Ј., Компјутерски криминал, домашна правна рамка и меѓународни договори (статија), јуни 2015.
Арнаудовски Љ., „Криминологија“, 2-ри Август С – Штип, Скопје, 2007.
Арнаудовски Љ., Криминализација на политиката и политизација на криминалот, Безбедност, Скопје, 1997.
Годишен извештај на Царинска управа на РМ, Министерство за финансии, Скопје, 2016.
Државен завод за статистика, Сторители на кривични дела во 2013, Скопје, 2014.

Државен завод за статистика, Сторители на кривични дела во 2014, Скопје, 2015
 Државен завод за статистика, Сторители на кривични дела во 2015, Скопје, 2016
 Државен завод за статистика, Сторители на кривични дела во 2016, Скопје, 2017
 Закон за кривична постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/2010, 51/2011, 100/2012, 142/2016)
 Закон за царинска управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 46/2004, 81/2005, 107/2007, 103/2008, 64/2009, 105/2009, 48/2010, 158/2010, 53/2011, 113/2012, 43/2014, 167/2014, 33/2015, 61/2015, 129/2015, 23/2016)
 Кајзер, Гинтер, Криминологија, Александрија, Скопје 1996.
 Камбовски В., Коментар на Кривичен законик на Република Македонија, Скопје, 2016.
 Кривичниот законик на Република Македонија, („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015).
 Милутиновиќ М., Криминологија, Просвета, Белград, 1969.
 Нанев Л. и Арнаудовски Љ., Криминолошки аспекти на стопанскиот криминалитет, Скопје, 2006.
 Нанев Л., Македонска ревизија за казнено право и криминологија бр. 2/2008, Криминолошки обележја на македонскиот економски криминалитет низ податоците на органите на казниениот прогон, Скопје, 2008.
 Панта М., и Камбовски В., Казниви дела против стопанството и основи на казнените постапки, НИО „СТУДЕНСКИ ЗБОР“, Скопје, 1980.
 Салоски Ш., Криминалитет на „бели јаки“ (статија), август 2014.
 Тупанчески Н., Економско казнено право, Скопје, 2015.
<http://www.customs.gov.mk/index.php/mk/informacii-mk/vesti-mk/1407-1292017>
 (Пристапено на 10 јануари 2018)
<http://www.mvr.gov.mk/vest/2200> (Пристапено на 10 јануари 2018)
<http://www.ohridsky.com/2017/%D0%BC%D0%B2%D1%80-%D0%BD%D0%B0-%D1%80-%D0%BC-%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D1%82%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD-2/>
 (пристапено на 10 јануари 2018).
<http://62.162.77.57/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=10777&mid=1149&tabId=209&tabindex=0> (пристапено на 10 јануари 2018)
<http://strumicadenes.mk/strumicani-prodavale-falsifikuvana-stoka-preku-fejsbuk/>
 (пристапено на 10 јануари 2018).
<http://sitel.com.mk/krivichni-prijava-za-dvajca-skorjani-za-kriumcharenje> (преземено на 10 јануари 2018).